

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

SV. ZDISLAVA A JEJÍ VÝZNAM PRO VÝCHOVU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor:	Kristýna Krejčíková
Katedra:	filozofie a teologie
Vedoucí práce:	PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.
Studijní program:	B7508 Sociální práce
Studijní obor:	Pastorační a sociální práce
Rok odevzdání:	2010

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Sv. Zdislava a její význam

pro výchovu napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

2. Souhlasím s tím, aby byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 30. listopadu 2010

Kristýna Krejčíková

Anotace

Tato práce se bude zabývat sv. Zdislavou a jejím přínosem pro výchovu člověka. Zdislava je českou patronkou rodin a také litoměřické diecéze, kam se z Moravy přivdala. Stala se jednou z mála světic a světců, kteří žili ve stavu manželství. Co na ní lze ovšem považovat za hodné svatosti a o čem se práce často zmiňuje je, že přes povinnosti v manželství, přes výchovu svých čtyř dětí a přes starosti o chod panství Lemberk u Jablonného v době časté nepřítomnosti svého manžela, dokázala nezištně a s láskou věnovat čas i své síly ještě vyhnancům, které neutěšený stav v zemi dohnal k útěku z domova. Také ovšem léčila a uzdravovala nemocné. Podle Dalimilovy kroniky, měla pomáhat k navrácení zraku slepým, narovnání chromých a vzkříšení mrtvých. K léčbě ji zřejmě pomáhali také byliny či vědomosti, které získala od svého milovaného řádu dominikánů, ve kterém se měla stát i Terciářkou. Založila s manželem snad ne jeden dominikánský klášter s kostelem a špitál. Hlavním cílem práce bylo ale říci něco o Zdislavě a jejím možném výchovném přínosu pro člověka. Bude se tedy mluvit také o otázce úcty ke světcům všeobecně, o tom, že nemusí být vždy důležité historické přesnosti, ale spíše odkaz světce, který se lidem nabízí. A nakonec se zmíní i úcta k člověku, životu a hodnotám, jenž může pomoci ke zkvalitnění morální úrovně ve společnosti a předně v rodině nebo u lidí, které máme vedle sebe.

Klíčová slova

sv. Zdislava, rodina, příklad, výchova, dominikáni

St. Zdislava and her importance for education

Annotation

This thesis will deal with St. Zdislava and her contribution to the education of man. St. Zdislava is the Czech patron of families and diocese Litoměřice (she comes from Moravia but she married in Litoměřice). She became one of the few saints who lived in a marriage. In this work is often written about one aspect of her holiness and that is that she was able to give her time selflessly and with love to the exiles over her obligations in her marriage, education her four children and worries over the running of estate Lemberk near Jablonné during the frequent absence of her husband. But she also cured and healed the sick. According Dalimil Chronicle, she should help the recovery of sight to the blind, settlement of lame and resurrection of the dead. To the treat probably helped her herbs and knowledge gained from the beloved Dominican order in which she had to become tertiary. She founded with her husband probably many Dominican monasteries with churches and hospital.

But the main goal of the thesis was to say something about Zdislava and her possible educational benefits for humans. The topic of this thesis will respect the saints in general, that may not always be an important historical accuracy, but rather a reference to a saint who can offer people. And also is mentioned respect for human beings, life and values, which may help to improve the moral level in society and foremost in the family or people that we have around us.

Key words

St. Zdislava, the family, the example, the education, the Dominicans

Poděkování

Zcela upřímně bych ráda poděkovala za laskavé vedení práce a příjemné konzultace s paní PhDr. Zuzaně Svobodové, Ph.D., dále za trpělivý a vytrvalý přístup při pomoci se sháněním literatury panu Šimonovi Hlavatému OP, také SM Terezii Popelkové OSF i slečně Marii Jandáskové za kontrolu gramatiky a slečně Bc. Haně Drahotové za cizojazyčnou korekturu.

Obsah

Úvod.....	7
1. Zasazení do doby sv. Zdislavy.....	12
1.1 Středověk a okolní dění.....	12
1.2 Původ sv. Zdislavy, její rodiče a sourozenci.....	20
1.3 Manžel sv. Zdislavy a jejich nová rodina.....	25
1.4 Okolí života sv. Zdislavy	28
2. Paní svatého a výchovného života.....	31
2.1 Svatá osobnost Zdislavy.....	31
2.2 Rodinné vztahy.....	32
2.3 Vztahy k ostatním bližním.....	33
2.4 Náhled do dějin středověké pedagogiky.....	35
2.5 Zdislava a její příklad pro výchovu.....	38
2.6 Odchod sv. Zdislavy a zanechání svého odkazu.....	40
Závěr.....	43
Použitá literatura:.....	46

Úvod

Jak odkrývá název práce, jejím tématem bude pohled na výchovu a vedení nejenom dětí skrze příklad života sv. Zdislavy. Cílem by pak bylo určit, v čem konkrétněji a jakým způsobem může být sv. Zdislava pomocnicí ve výchově.

Tuto světici žijící v první polovině 13. století jsem si pro svou práci vybrala proto, že mě zaujala svým bohatým a velmi zajímavým, i když krátkým životem. Pro malou představu byla vdanou ženou, šlechtičnou s danými povinnostmi, matkou čtyř dětí a zároveň členkou Třetího řádu dominikánské provincie¹. Zdislavina charitativní láskyplná činnost vynikala v kontrastu s jejím poměrně vysokým postavením, podobně jako u současnice sv. Anežky. Hlavní důvod, proč jsem zvolila pro své téma právě historickou postavu sv. Zdislavy, je, že se stala patronkou a jedinou svatou litoměřické diecéze, do které patřím a cítím se být její součástí i díky své účasti na diecézních aktivitách. Navíc založila jeden ze svých klášterů právě v Turnově, kde je moje bydliště. Sv. Zdislava současně představuje také patronku všech rodin (se sv. Josefem), což mě rovněž zaujalo.

Co se týká použité literatury k této práci, čerpala jsem mj. od odborníků na historii i teologii. Tito autoři vycházeli ze dvou nejstarších dochovaných pramenů, mluvících o paní Zdislavě a zejména jejím okolí, kterými jsou: Kronika žďárská, psaná tamním mnichem Jindřichem z přelomu 13. a 14. století, a nejstarší česky psaná rýmovaná tzv. Dalimilova kronika ze 14. století, jejíž skutečný autor může být shodou okolností i Zdislavin příbuzný, protože znal velmi dobře rodinné vazby a jevil podle všeho zvýšený zájem o rod jejího manžela. S určitostí se dá také říci, že byl členem duchovního povolání a patřil svým původem mezi šlechtice.²

Práce je rozdělena na dvě části, první se věnuje době sv. Zdislavy, vývoji celého středověku a jeho společnosti, a pak také rodinnému původu světice i jejímu manželovi a dětem, aby bylo lépe pochopeno její zázemí, dobové dění a vše okolní, co člověka ovlivňuje. Druhá část práce bude pojednávat už konkrétněji o osobě sv. Zdislavy, jejím soukromém i veřejném životě, ale hlavně zde bude zmíněno Zdislavino výchovné

¹Viz Kalista 217

²Viz Durych 17-18

působení, což je stěžejní bod této práce vzhledem k jejímu cíli. Ještě předtím se však vyskytne možnost určitého uvedení do výchovy a vzdělání ve středověku, které osvětlí některé přístupy a východiska této doby. Závěrem se pak pojedná o odchodu Zdislavy z tohoto světa a také o tom, co po sobě svým následovníkům zanechala.

V první polovině podkapitoly 1.1 se ukáže charakteristika života člověka ve středověku, aby došlo k lepšímu pochopení a představení si doby, o které se zde bude v souvislosti se Zdislavou psát. Nejdříve se pojedná o tom, jaké vynálezy, vývoj v umění i nové zkušenosti přinesla kolem 10. století pro společnost tehdy velmi významná římská říše. Potom se nastíní, jak vypadal o století později vývoj ve Velkomoravské říši, že byly na příklad založeny první kláštery nebo se pro zajímavost zmíní o prvním ražení českých mincí Boleslavem I. Dále bude uvedeno, že v 10. i 11. století se stala pro Evropu důležitou Francká říše či později i samotná Francie. Od 9. století se zde začal budovat školský systém díky Karlu Velikému a také se pro zajímavost uvede, že v 11. století se ve Francii objevuje nový architektonický styl - románský sloh. Toto období je dále nechvalně známé především začínajícím fenoménem křižáckých výprav, o kterých se rovněž stručně pojedná. Pak se představí už 12. století, kdy se mimo jiné narodila právě sv. Zdislava, s dalším vývojem českých zemí. Bude zmíněno rozdělení českého území na menší správní celky, tzv. okresy, v každém z nichž sídlil na svém hradě kníže. Potom se také v tomto období objevuje nižší šlechtický duchovní i vojenský stav, a to rytířství. A závěr první poloviny první kapitoly práce bude popisovat, co přineslo 13. století. Především to bylo zvýšené osídlování zejména pohraničí a i nadále pokračovaly různé objevy a růst vyspělého průmyslu inspirovaného Byzancí.

Druhá polovina podkapitoly 1.1 odhalí, jak na tom byla církev a související politika ve středověkém období, zejména před narozením sv. Zdislavy. Prozradí, že 12. století se začíná potýkat s obrovskou mocí papeže, kterým byl v průběhu této doby Inocenc III., jedna z významnějších hlav církve. Koncem 12. a začátkem 13. století chtěl tento papež křižáckými válkami docílit rozšíření křesťanství a díky tomu i změnit mravně problematické chování zejména muslimských národů. Ovšem inspirace křižáků tamějším způsobem života přinesla pravý opak. Dále Inocenc III. bojoval dokonce ve svých řadách proti zkaženým kněžím. Pak se také velmi aktivně stavěl proti přibývajícím kacířům, hlavně proti tzv. skupině albigenských, kteří se odklonili od učení

církve a pozměnili si některé pravdy víry. Z tohoto vzájemného soupeřícího stavu se pak vyvinul úřad inkvizice, kdy byli tito kacíři církví upalováni na hranici. Potom budou také představena nová hnutí žebravých mnichů, dominikáni a františkáni, kteří na přelomu 12. a 13. století začali ve společnosti působit. Přinesli svým hlásáním moderní smýšlení o návratu k pravému žití evangelia v souvislosti se zbavením se majetku. V podkapitole o založení těchto řádů se informuje o nebyvalém rozkvětu a rozšíření františkánské a dominikánské řehole. Ovšem později se jim takových chval už nedostávalo, protože církev začala tyto mnichy dosazovat na posty inkvizitorů. V poslední části první kapitoly je pak už jen pesimisticky konstatováno, že po papeži Inocencovi III. se v době středověku už žádnému z jeho nástupců nepodařilo skrze jejich vlastní světský přístup církev ani společnost nijak morálně pozvednout. Oni sami totiž měli spíše lásku k moci a bohatství než k lidem.

Podkapitola 1.2 pojedná o rodině (nejen sv. Zdislavy) jako o základním stavebním kameni celé společnosti a také o její důležitosti pro rozvoj jedince. Dále bude pojednáno o Zdislaviných rodičích, o tom, jaký měli pevný vztah k náboženství a hlubokou osobní víru, odrážející se také v jejich mnohých nemalých skutcích. Část o panu Přibyslavovi, otci světice, odkrývá jeho významné postavení mezi šlechtici a navíc zapálení i pro praktickou chválu Boha. Nechal totiž postavit ve Žďáře nad Sázavou klášter a projevoval také přízeň mnohým mnišským řádům. Další část práce se věnuje paní Sibyle, Zdislavině matce. Pojednává se zde o jejím cizokrajném původu i původu a následném ještě svobodném životě u královského dvora. Také se zmíní její tři životní partneři, z nichž ten prostřední, pan Přibyslav, je otcem všech jejích dětí. Ani paní Sibyla ale nezaostávala v dobrodiní za svým manželem. Po smrti třetího manžela se svou další dcerou Eufemií žila nedaleko žďárského kláštera, kam pravidelně obě docházely a staraly se o vše potřebné, včetně finančních dotací.

Další podkapitola 1.3 se obrací k manželovi Zdislavy, panu Havlu z Lemberka, dále jejich novému sídlu a také společným dětem. Havel byl významným rytířem ze šlechtické rodiny severních Čech, z rodu Markvarticů. Svého času se stal také věrnou pravou rukou samotného krále Václava I. Původní rodina pana Havla se podobně jako ta Zdislavina vyznamenala velmi duchovním založením, protože i tito členové zakládali kláštery a věnovali se dalším bohudělům. Dále zde bude odkryt význam netypického umístění kaple na Lemberku, potom se nastíní, jak mohl také vypadat vztah

mezi manželi z Lemberka a Jablonného, třeba podle jedné dochované legendy. Poslední část je věnována jejich čtyřem potomkům a naznačí, že ani světice nemusí mít všechny děti jako beránky, ale nutno říct, že syn, který zrovna nejšlechtetnějšího ducha nezdědil, své rodiče zažil jen krátce.

Okolím sv. Zdislavy se zabývá podkapitola 1.4. Nejprve je věnována okolí světskému, kdy jsou v kostce představeny dějiny české země, související především s politickými záležitostmi jejího manžela, a potom se tato podkapitola bude věnovat Zdislavinu okolí náboženskému. To přineslo podobné příběhy světic shodou okolností také ze šlechtických rodin. Zmíní se zde díla sv. Hedviky Slezské, sv. Alžběty Durynské (Zdislaviny příbuzné) a pro českou zemi tolik důležité dílo sv. Anežky Přemyslovny.

Pak už přichází na řadu 2. kapitola práce, která se zaměřuje na výchovnou stránku života sv. Zdislavy, ta je také hlavním cílem a zaměřením celé této práce. Podkapitola 2.1 odkrývá Zdislavinu osobnost a její skutky, kolik a kde založila s manželem klášterů, kostelů a špitálů.

Podkapitola 2.2 ukazuje, jaké asi rodinné vztahy měly mezi sebou Zdislava a její děti, či jaké vztahy mohly mít mezi sebou manželé i v ohledu k jejich odloučenosti. A vztahy k ostatním bližním se zabývá podkapitola 2.3, kde jsou jmenovány mnohé zázraky, které Zdislava vykonala hlavně skrze četná uzdravení nemocných, a dokonce se měla podílet i na několika vzkříšení z mrtvých, jak je zmíněno v Dalimilově kronice.

Další podkapitola už se věnuje středověkému vzdělání a výchově. Informuje na příklad o tom, že první školy v Evropě se začínají objevovat už v 6. století, také je zmíněn příchod Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu v 9. století, který vedle křesťanství přinesl navíc i nové písmo a jazyk. Dále bude představen vývoj vzdělanosti a školství v Evropě až do 12. století, po vzdělání se pojedná i o výchově tohoto období, kde jako její významný prvek lze opět zmínit především rytířství. Ale zapomenout by se nemělo samozřejmě také na dívky a jejich vychování. To se ve většině případů šlechtických rodin odehrávalo v kláštorech. Venkovský dorost si zkušenosti musel osvojit pouze v rodině.

Podkapitola 2.5 pak pojedná o Zdislavě a jejím příkladu pro výchovu, což se tedy týká cíle práce. Jak tato část ukazuje, Zdislavin příklad určitě může být vzorem v zodpovědném plnění povinností, ale i v horlivé dobrovolné službě všem, kdo její

pomoc potřebují. A poslední podkapitola přiblíží odchod světice z tohoto světa, kdy s ní ale rozhodně neodchází její odkaz, který dává mnoho impulzů všem těm, kteří se o sv. Zdislavě něco dozvědí, jak tomu mohlo být v nedávné minulosti díky významnému projektu Desetiletí duchovní obnovy českého národa. Závěr na konec odhalí cíl práce, už jen stručně opět shrne její obsah a také doporučí velmi zdařilý, podnětný a zajímavý film, natočený podle posledních sedmi let Zdislavina života.

1. Zasazení do doby sv. Zdislavy

1.1 Středověk a okolní dění

Pro dokreslení Zdislavina okolí a zasazení jejího života do širšího kontextu se nejprve představí středověká doba z hlediska obyčejného člověka, který v ní žil, a potom se nahlédne i do církevního a politického dění.

1.1.1 Život středověkého člověka v průběhu této doby

Pro představu života sv. Zdislavy je nutné ho zasadit do historických událostí dané doby a umět si alespoň zhruba představit dění tehdejší společnosti. Následující podkapitoly se budou stručně zabývat vývojem evropských území od raného středověku až k tomu pozdnímu.

Římská říše, její přínos a vliv

Zdislava přišla na svět právě v závěru raného středověku, kdy se odehrálo mnoho výrazných změn v politické, hospodářské, společenské i kulturní oblasti. Evropa se dělila ve vyspělosti na různé oblasti, východ a sever obecně příliš rozvinuté nebyly. Nejlepší úroveň měly státy nebo politické útvary, které ve starověku náležely do Říše římské. Společnost se obohacovala o umění, zkušenosti a objevy z řeckořímského období. Nechala se inspirovat okolními národy a vším tím, co mohlo přinést užitek, např. mlýn na vodní pohon se objevil už v pozdní antice, takže i dříve používaná mechanizace se v tomto raně středověkém období, které se potýkalo spíše s nedostatkem pracovních sil, velmi hodila.³

Asi od 10. století se začala budovat nová obydlí a města na místech původních sídlišť, která musela městům a jejich nutné výstavbě ustoupit. Mezi stavební materiál začalo patřit výhradně dřevo místo kamene, ten se už používat téměř přestal. V této době se také musely upravovat a přestavovat církevní budovy, které už začaly asi po pěti stoletích od vybudování chátrat. Dále po Evropě zažily velký rozmach šperky,

³ Viz Čornej 79

všeobecně velmi ceněné. Česká země patřila do oblastí, které římskou kulturou byly dotčeny jen velmi okrajově, ale vlastní rozvoj zde pokračoval.⁴

Velkomoravská říše

Vznik Velkomoravské říše, zřejmě na dřívějším území tzv. říše Sámovy, se datuje do třicátých let 9. století. Někdy také nazývaná Velká Morava se stala výrazným soupeřem Východofranské říše, kterou chtěl její první panovník Ludvík Němec rozšířit až na slovanské území. Avšak nový státní útvar Slovanů, kde se původně nacházela avarská říše, později zničená Karlem Velikým, se díky místním panovníkům úspěšně bránil a zůstal samostatným.⁵

Nejen v této říši, ale i celé Evropě se křesťanskému náboženství alespoň v řadách výše postavených obyvatel velmi dobře dařilo, ovšem u rolníků byly pohanské rituály a zvyky nadále na denním pořádku.

Později v 10. století se už Český stát začal rozvíjet hlavně díky bratrovrahu Boleslavovi I., který připojil k přemyslovskému území mnoho okolních oblastí a nechal také razit první české mince. Zanedlouho na to pak byly postaveny i první kláštery, u Pražského hradu a na Břevnově.⁶

Francká říše a pozdější Francie

Velký vliv na středověkou dobu měla Francká říše, která rozšiřovala a předávala okolním pohanům křesťanskou víru spolu se vzdělaností a kulturou nebývalým způsobem. Za panovníka Karla Velikého, žijícího na konci 8. až začátku 9. století, se zavedl tzv. mincovní systém. V jeho době se velmi rozvíjela literatura a výtvarné umění a dále se Karel podílel na založení škol, o kterých bude ještě řeč v podkapitole 2.5.1 Středověká výchova a vzdělání.⁷

V pozdější Francii kolem 10. a 11. století se projevil velký zájem o křesťanskou

4 Viz Čornej 80

5 Viz Čornej 96-98

6 Viz Čornej 105

7 Viz Čornej 88-93

víru díky tisíciletému výročí Kristova narození. Také se rozšířily poutnické výpravy do Svaté země, kterou chtěli pak první křižáci na popud papeže Urbana II. osvobodit od pohanů. Ekonomika oproti politické moci začala na francouzském území vzkvétat díky velkému nárůstu obyvatel. Udává se, že se během dvou století obyvatelstvo rozrostlo přibližně do roku 1200 až na trojnásobek. Co se týká architektonického stylu, v 11. století se objevil nový významný sloh, a to románský.⁸

Další vývoj české společnosti

Od 10. století došlo v české zemi k velkým změnám. Praha se z pouhého významného tržiště proměnila v nejdůležitější město, od doby sv. Václava se začaly používat stříbrné mince denáry, země se dělila na kraje a v každém z nich sídlil hradní kníže. Půdu spravovala čeleď, která odevzdávala knížeti naturálie a vykonávala robotu. Kníže měl příjmy také ze svých statků, z finančních trestů u soudu, z výročních daní, vybíral cla, mýta a měl výnosy z ražby peněz. Výdaje knížete se týkaly zase státních nákladů.⁹

Zemědělství do 11. století téměř nikde v Evropě nebylo příliš vyspělým oborem. Také záleželo na oblasti, do které se dostaly novinky z rozvinutějších západních či jižních zemí. Lidé si sotva s vypěstovanými produkty vystačili, s přebytky se obchodovalo.¹⁰

Na počátku 12. století žil kanovník Kosmas z Prahy, který všechny tehdy známé dějiny naší země zapsal do své kroniky.¹¹ Slova historika říkají: „Dvanácté století je stoletím křížových výprav do Svaté země. Byly podnikány i výpravy za Pyreneje, kde říše Maurů prosluly blahobytem a vysokou kulturou. Vznikl stav rytířský jako mezinárodní organizace. Na rytíře byl pasován ten, kdo osvědčil zdatnost; rytíř nosil zvláštní zbroj a měl svůj erb. Mravy se zjemňovaly, projevila se úcta k dámám, vznikla rytířská poezie (trubadúři) a epické básnictví. V Palestině se vytvořily státy křižácké, pak také řády templářů a johanitů, které se ujaly zámořského obchodu. S nimi zavodily

8 Viz Čornej 95-96

9 Viz Dorazil 142

10 Viz Čornej 107-108

11 Viz Dorazil 142

Benátky, Janov a Pisa, které založily na Kypru a na řeckých a maloasijských ostrovech koloniální panství. Závodění se činně účastnily i Marseille a Barcelona; Řekové a Syřané, kteří předtím ovládli obchod, byli zatlačeni do pozadí. Křižáci poznali vzdělanost byzantskou a arabskou i tamější způsob života a vyspělý průmysl. Viděli, co znamená čistota, poznali horké lázně. Začali užívat měkké postele místo tvrdých lavic, učili se ušlechtilým hrám, jako hře v šachy. Rostl přepych v oblékání, nosila se drahá sukna, pásy, závoje, vlečky, zobecňovalo nošení prádla, používalo se voňavek. To platilo ovšem o vrstvě panské, obecný lid žil prostě jako dříve.¹²

13. století pak přineslo prudký vývoj osídlování země zejména v pohraničí, kam přicházeli hlavně Němci a platili tam dědičný nájem. Po Praze založené králem Václavem I. obdržely samosprávu i starší české vsi. Města měla různá postavení podle toho, komu patřila. Jednalo se buď o město královské (založené přímo králem), věnné (získaná věnem královny), horní (s horním průmyslem, patřila králi) a poddanské (patřila biskupům či pánům). Jejich vliv byl významný jak po hospodářské stránce, díky měně, tak po politické, kdy byla zvýšena moc krále vedle šlechty, a dále také po kulturní stránce, protože byly založeny školy, špitály nebo lázně. V tomto období ještě vznikly církevní soudy, aby před nimi mohli být duchovní souzeni a aby si mohl sbor kněží zvolit svého biskupa nebo mniši opata. Ve 13. až 14. století si šlechta začala uvědomovat své češství díky zbohatnutí německých měst na českém území. O tom všem píše, včetně zmínek o sv. Zdislavě, kronikář Dalimil.¹³

1.1.2 Církevní a politické dějiny

Doba sv. Zdislavy byla poznamenána obrovskou mocí papeže, toto postavení se stává symbolem vlivu a prestiže. Vláda Inocence III. na konci 12. a na začátku 13. století skončila sice ještě před Zdislaviným narozením, ale následky této pro středověk významné vlády byly citelné ještě i mnohem později. Hlavním rysem díla tohoto vzdělaného a hluboce duchovního papeže se stalo podporování křížových výprav. Uvědomil si, že se Evropa potřebuje vymanit z uvolněných mravů, které paradoxně také způsobily první křížácké vpády na východ, proto vypravil čtvrté a páté

12 Dorazil 84

13 Viz Dorazil 143

křižácké tažení, aby muslimové poznali pravou víru v křesťanském náboženství¹⁴ Bojovníci těchto dvou tažení měli být podle papežova úmyslu hlasateli míru a pokoje, ale nakonec se chtěli jen obohatit o skvosty byzantské říše. Inspirace orientálním stylem života a následný upadající vliv křesťanské víry ovlivnily pozdější dění v Evropě. A tak snaha získat zpět původně křesťanské území, navíc přes nesmírné ztráty na životech, se navzdory tehdejší idejí papeže a jemu podobně smýšlejících po mravní stránce vůbec nevyplatila.¹⁵ Nyní ale zpět k moci Inocence III. a jeho vlivu.

Papež, světská moc a klérus

Tak veliká a tolik rozsáhlá papežská moc, která se v tomto období rozvinula, se musela pochopitelně konfrontovat s mocí panovníka. Tím byl stejně vlivný německý císař Ota IV. Ovšem až do té doby, než zaútočil na sicilské království, potom Inocenc Otu exkomunikoval a na císařský trůn pomohl dosadit krále Fridricha sicilského. To se mu ovšem vzhledem k ideálům nevyplatilo, protože Fridrich se stal později po odchodu Inocence ze své vlády odpůrcem papežské svrchovanosti. Inocenc měl ovšem problémy i s dalšími králi. Například s anglickým králem Janem, kterého donutil pod pohrůzkou uvalení klatby dosadit na post arcibiskupa, svého favorita. Dále spory řešil pak i s francouzským králem Filipem II., který se rozvedl se svou ženou, ale po usmíření s Filipem ho opět zprostil exkomunikace. Takto se projevovala papežova duchovní autorita po všech evropských zemích.¹⁶

Mohlo by se zdát, že papež Inocenc toužil hlavně po moci a vládnutí, ale jeho úmysly byly podle všeho jiné. Inocenc chtěl změnit také poměry v chování kněží, vytýkal jim honbu za majetkem, smilstvo, tíhnutí k alkoholu a jiným závislostem. Papež ovšem „nekázal vodu, aby sám pil víno“, nešetřil sebe ani své lidi. Nechal zrušit některé poplatky, které připadaly církevním úřadům, a zajistil si přehled o záležitostech všech evropských diecézí.¹⁷

14 Viz Gilles 104-105

15 Viz Gilles 102-103

16 Viz Gilles 105-106

17 Viz Gilles 106

Papežův chybný krok proti kacírům

Dalším a asi nejznámějším Inocencovým počinem byla snaha odstranit kacířské hnutí albigenských. Byla to skupina věřících, kteří se později shromažďovali kolem města Albi v jižní Francii. Hlásili se k myšlenkám bývalého mnicha a dalších gnostiků, kteří na příklad neuznávali účinnost svátostí kvůli hříšnosti těch, kdo je udělovali. Tvrdě bojovali proti světskému chování kněží nejen slovem, ale i skutkem, proto takové kněze dokonce mučili a bili. Tito reformátoři také souhlasili s dualisty, kteří věřili, že Ježíš Kristus nebyl synem Boha, ale nadpřirozeným andělem.¹⁸

Právě v této době konce 12. století na popud podobných hnutí snažících se vytvořit vlastní církev s vlastním smýšlením, vznikla tzv. inkvizice, která měla za úkol zhodnotit, jestli je víra podezřelých lidí pravá. Ovšem zbavovat se krutě těch, kdo nesusouhlasili plně s pravdami víry, nijak církvi neprospělo. Nenechala na sebe dlouho čekat nenávidět většiny lidu za upalování a mučení těchto kacírů. Papež chtěl albigenské přesvědčit o nepravosti jejich názoru na neuznávání svátostí, pekla, očistce a dalších pravd víry či jiného učení církve skrze neúnavné hlásání evangelia a nápravou chování kléru. Ale to se neukázalo jako příliš účinné, a tak nechal Inocenc vyhlásit v r. 1209 křížácké tažení proti těmto kacírům. Jenže když se pak papež dozvěděl, že při něm bylo zavražděno přes sedm tisíc lidí vysokého věku, žen i dětí, tak ho tento dopad natolik překvapil a rozzlobil, že v zápětí nastavil svou politiku tak, aby se vztahy s kacíři urovnaly a jednalo se beze zbraní. Takové jednání potom dokonce některé kacíře přimělo se znovu obrátit a byli v zápětí přijati ochotně zpět do katolického církevního společenství. Samozřejmě ale následky křížové výpravy proti albigenským se už nijak ani papežem příliš napravit nedaly.¹⁹

Noví žebraví mniši a reakce okolního lidu

Po smrti Bernarda z Clairvaux na počátku 12. století za úřadu papeže Inocence III. se hlavní dva zavedené evropské řády - cisterciáci a benediktini - potýkaly s velmi uvolněnou morálkou a tíhnutím k životu v bohatství. Vedle nich ale existovala spousta křesťanů, které přitahovaly myšlenky evangelia vedoucí a nabádající k chudobě. Sv. František a sv. Dominik zavedli na přelomu 12. a 13. století nový, žitý styl víry,

18 Viz Gilles 106-108

19 Viz Gilles 106-108

který směřuje k chudobě podle učení Ježíše Krista a je v souladu s katolickou církví, oproti albigenským a jiným kacířským směrům. „Dominikáni a františkáni nepřišli s ničím novým, spíš jenom absorbovali tendence k žebravému životu, které existovaly dřív, než se František a Dominik narodili.“²⁰

Ale nejen spiritualita věřících se začala rozvíjet po příchodu této chudobu vyznávající a možná i trochu módní vlny. Také došlo k všeobecnému pokroku, včetně velmi důležitého vzdělání, které se dostávalo i obyčejným lidem. Takže i tito lidé díky širším obzorům a informovanosti začali více přemýšlet o hledání hodnot i v oblasti víry. Pak také lépe chápali třeba rozdíly v tom, že Bible a Ježíš Kristus mluví o životě v chudobě, i když u okolních kněží lidé viděli pravý opak, tedy bohatství a touhu po něm.²¹

Založení františkánského a dominikánského řádu

Veliký nátlak, který na šlechtu i kněze byl skrze příznivce těchto řádů vyvíjen, se proměnil v represi ze strany kněžské hierarchie i dalších mocných ze společnosti na tyto příznivce. Nařídili jim, aby si vybrali ze dvou možností, buď vstoupit do jednoho z žebravých řádů, nebo se k nim a jejich revolucionářským myšlenkám vůbec nehlásit.

Ovšem tyto postihy nebránily tomu, aby se Dominikovo a Františkovo poselství v katolické církvi rozmnožilo a vzkvétalo. Vlivem vysoké vzdělanosti bratří se tak tito mniši dostali ke svému překvapení a jistě i k překvapení samotných zakladatelů řádů na takové významné posty, jako třeba poradci papeže či doktoři teologie na nejznámějších univerzitách.²²

Upalování kacířů a ustanovení žebravých mnichů za inkvizitory

„Po celé Evropě se šířily antiklerikální, albigenskými inspirované skupiny, nadšené pro pochybné ideály komunismu, odvrhnutí křesťanské morálky i autority

20 Gilles 109

21 Viz Gilles 109

22 Viz Gilles 110

a vytvoření nestrukturované společnosti, v níž by neexistovali kněží a šlechta.²³ Proti těmto skupinám církev začala ustanovovat inkvizitory, ovšem z řad mnichů žebavých řádů. Ohromná hrozba z odpadnutí lidí od víry díky kacířským myšlenkám nenechala církev dlouho chladnou. Ovšem zaútočila v čele s arcibiskupem Albertem z Magdeburku příliš tvrdě, když takové revolucionáře začala posílat na hranici k upálení nebo některým alespoň trhala jazyk za jejich lživá hlásání hlavně o Ježíšově bezbožství nebo o jeho spasení nemožné moci. Navíc takové útoky víru lidem nejenže neprohloubily a nerozmnožily, ale naopak u nich spíš podpořily její ztrátu.

Dále se v inkvizici začaly objevovat takové nedostatky, jako třeba umlčení svědčících občanů a veškerá práva obžalovanému byla odeprána. V roce 1252 pak dokonce veřejně tentokrát už papež Inocenc IV. ustanovil mučení jako platný způsob výslechu při získávání potřebných informací.²⁴

Výsledek nátlaku vysokých církevních hodnostářů na řády chudoby

Inkvizice v řadách dominikánů a františkánů, co se týká jejich původního poslání, i pro ně samotné měla ničivý dopad. Vzdálili se zásadě odpoutání se od majetku a nezátíženosti úřednickými světskými starostmi. Ale nejen mniši se potýkali s pokušením, od pontifikátu papeže Inocence III. se další jeho nástupci v době středověku už nedokázali vymanit z moci závislosti na vládě a bohatství.²⁵ „Jakmile už institucionalizované řády žebavých mnichů neposkytovaly prostor pro vyjádření prostého životního stylu podle evangelia, mnozí laičtí křesťané začali pochybovat o potřebě institucionální církve vůbec.“²⁶

Středověká doba, ve které žila sv. Zdislava, se zdá být velmi krutá a co se týká pravdivé víry zakotvené v učení Ježíše Krista zkázonosná. Takové období a lidé v něm člověka jistě ovlivňují, ale ten největší vliv na výchovu a utváření charakteru má přes všechno vždy rodina.

23 Gilles 111

24 Viz Gilles 111

25 Viz Gilles 112

26 Gilles 112

1.2 Původ sv. Zdislavy, její rodiče a sourozenci

Asi nejdůležitějším vlivem na formování charakteru a povahy člověka je výchova v rodině. „O rodině se mluví jako o základním neobyčejně důležitém sociálním prostředí dítěte. Máme tím na mysli její zvláštnost a nenahraditelnost, která tkví ve vzájemné závislosti mezi všemi členy rodiny.“²⁷

Dítě vnímá zpočátku své rodiče jako největší vzory a přebírá od nich příklady v chování a jednání. Což se v případě rodičů sv. Zdislavy tak nepochybně dělo, aniž by si to možná sami uvědomovali. Jistě si dítě v průběhu svého dětství dělá o jakékoli rodině určitou představu právě z toho, co samo v té své poznalo, a to považuje za normální a běžné.

Otec i matka sv. Zdislavy byli poměrně vysoce postavenými osobnostmi 13. století a současně velmi zbožnými. To se týkalo nejen osobního duchovního života matky Sibyly a otce Přibyslava, ale zbožnost jich obou se výrazně projevovala i prakticky, ve skutcích. „Nejvíce pak péče, lásky a podpory věnovali tito manželé, rodiče blahoslavené Zdislavy, klášteru a kostelu v nedalekém Žďáře, kde chtěli mít cisterciácký řád, který manželovi paní Sibyly zvlášť přirostl k srdci, neboť v něm viděl prospěch jak hospodářsko-kulturní, tak i mravně-duchovní pro celý kraj kolem svého sídla.“²⁸ Z toho lze usoudit, že nešlo panu Přibyslavovi o okázalost a zviditelnění se před tehdejšími lidem nebo jen o prospěchářství, kdy by mu stavby věnované církvi měly snad pomoci k zabezpečení si života věčného. On i jeho manželka Sibyla, jak také z následujících informací v navazujících dvou podkapitolách bude vidět, měli zájem o své bližní a chtěli jim i sobě dopřát toho nejlepšího, co pro tu dobu bylo možné. Postarali se tedy ve svém okolí jak o materiální, tak i spirituální potřeby.

1.2.1 Zdislavin otec - pan Přibyslav

Jak to ukazuje např. u Zdislavina otce Přibyslava už jazykově upravený úryvek z Kroniky žďárské: „Světu byl rytířem, ale v duchu svém mnichem, i zamýšlel v nábožnosti své založiti klášter, přemítaje dnem i nocí, kterak by to provedl.

²⁷ Homola a kolektiv 76

²⁸ Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*, s. 32

I shromáždil značnou část zlata a stříbra, pojednává o tom s věrnou manželkou, jmenovanou Sibylou, jež požehnána buď navždy.²⁹

Pan Přibyslav byl bohatý a zároveň velmi štědrý muž pohybující se dokonce ve službě samotného krále Přemysla Otakara I. i Václava I., dále se stal představitelem moravské šlechty, zastával post brněnského purkrabího a různé další funkce.³⁰ K srdci mu přirostl řád cisterciácký, jak už bylo zmíněno v úvodu této podkapitoly 1.2. Uvedl ve skutek své vroucí přání a pustil se do stavby kostela s klášterem ve Žďáře nad Sázavou. Velkorysost pana Přibyslava ale pocítili také jinde, věnoval mnoho hmotného i finančního majetku johanitskému řádu a jejich špitálu.³¹ Takže kladný vztah k církevnímu prostředí, řeholním řádům a samotné praktikující víře v Boha včetně charitativních zájmů mohla sv. Zdislava převzít vedle jiných činitelů nepochybně i od svého otce.

Dále si nelze nevšimnout ze zmíněné citace autora Žďárské kroniky - cisterciáckého mnicha - příkladného a vzorného vztahu rodičů Zdislavy. Když totiž muž, zvláště nemalého postavení, jaké měl pan Přibyslav, projednává tak důležitou záležitost, týkající se stavby kláštera a kostela právě se svou manželkou, chce to mít charakterního ducha na tu dobu zvláště citlivého pro důstojnost a úctu ke své ženě, což je v období středověku spíše výjimka. „Byl to muž plný pokory. Velkomyslně pracoval pro dílo Boží a pro klášter. Pracoval do poslední chvíle svého života a jako moudrý muž dal do pořádku minulé a počal mysliti na budoucí věci, totiž na život věčný.“³² Z tohoto úryvku se zdá být pan Přibyslav nesmírně disciplinovaný, horlivý a oddaný ve službu Bohu.

Vedle otce má nemenší vliv na vývoj dítěte matka, a to především. „Význam brněnského prostředí pro formování prvních základů duchové osobnosti mladé Zdislavy byl ovšem do značné míry posilován i výchovou, které se jí dostalo v okruhu rodinném – hlavně ze strany její matky.“³³

29 Durych 46

30 Viz Svatoš 23

31 Viz Svatoš 24

32 Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*, s. 28

33 Kalista 187

1.2.2 Zdislavina matka – paní Sibyla

Tato krásná žena původem ze Sicílie přišla do Čech v doprovodu princezny Kunhuty, která se měla stát ženou krále Václava I. Svým půvabným a cizokrajným zjevem, pevným duchovním zakotvením i všeobecným rozhledem byla pro muže velmi zajímavou osobností. Jak bylo tehdy poměrně časté, paní Sibyla si po smrti svého prvního manžela, neznámého pana Bohuše, který zemřel tak brzy, že spolu ani neměli žádné potomky, vzala dalšího muže, pana Přibyslava, otce všech jejích dětí: dcer Zdislavy, Eufemie a Elišky. S ním se s největší pravděpodobností seznámila právě na královském dvoře Václava I. S Přibyslavem měla mít ještě další dvě děti, Petra a Libuši, ale ti se dožili jen dětského věku. Později, když už byly všechny Sibyliny a Přibyslavovy dcery dospělé i provdané, se opět stala vdovou a vzala si třetího manžela, s nímž už potomky neměla. Tento její poslední muž byl shodou okolností otcem Sibylina zetě, otcem manžela dcery Elišky.³⁴

Co se týká vztahu sv. Zdislavy a její matky, o vřelosti a lásce paní Sibyly ke své nejstarší dceři nemůže být pochyby, protože právě za ní se po smrti pana Přibyslava přestěhovala.³⁵ Možná to bylo také z důvodu Zdislaviny nemoci či proto, že Sibylin třetí manžel sídlil nedaleko Lemberka v Žitavě, ale každopádně opustit své ostatní dvě dcery na Moravě a hlavně klášter, který spoluzaložila, muselo být pro ni nelehké. Nutno ovšem říct, že na druhou stranu se jí tak aspoň nepřipomínal jistě šťastný život s Přibyslavem i potažmo jeho smrt a zřejmě se pak tolik kvůli tomu nermoutila, to už historikové neupřesňují.

Nakonec pak i třetí manžel paní Sibyly zemřel, to bylo v době, kdy pravděpodobně také Zdislava už nežila, přemístila se její matka ze Žitavy, kde se svým posledním mužem žila, zpět do Žďáru. Tam i se svou dcerou Eufemií, které choť už zemřel rovněž, ze svého domu vystavěly klášterní špitál a mnoho tam obě vykonaly dobrého, žily v odříkavé chudobě a mnoho majetku i péče věnovaly potřebným.³⁶ Sv. Zdislava tak nemusela chodit příliš daleko pro příklad služebnice Boží, jaké si lze

34 Viz Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*, s. 30-34

35 Viz Kalista 187

36 Viz Kalista 103

představit, protože nejen matka, ale ani její sestra Eufemie se nebály přiložit ruku k dílu a stát se samaritánkami nejen v oblasti hospitální.

1.2.3 Paní Eufemie a další sourozenci sv. Zdislavy

Tedy i tato dcera Eufemie byla své matce Sibyle velmi podobná v půvabné kráse, ale i dobročinnosti a laskavosti. Za muže si vzala pana Bočka a měla s ním tři děti, Anežku, Smila a Gerharda.³⁷ Pan Boček měl tu čest, že jeho tchán pan Přibyslav, když umíral, poprosil ho ve své poslední vůli o splnění pro Přibyslava velmi důležitého a důstojného úkolu, totiž dostavět klášter ve Žďáře. Zodpovědný a z takové pocty dojatý pan Boček později dostal slibu a prosbu svého tchána splnil založením onoho kláštera, do kterého povolal mnichy z Nepomuku.³⁸ Jenže radost netrvala dlouho a i pan Boček se musel se životem rozloučit, a to už v mladém věku. A tak na výchovu tří dětí zůstala paní Eufemie sama.³⁹

Jak vypráví Kronika žďárská, Eufemie se neustále účastnila programu i jakéhokoliv dění v klášteře, postila se, v oblékání nedbala na výstřednosti a vůbec celkově žila skromně. Nemocným ve špitále pomáhala s jakýmkoli činnostmi a niče se neštítala. Dokonce měla starost také o chod klášterní kuchyně a cokoli chybělo, dodávala ze svého. Hmotné i finanční dary věnovala klášteru a nezapomínala ani na svou rodinu, za kterou dávala sloužit mše sv.⁴⁰ „I ve styku s cizími nemocnými vždy zřetelně projevovala, že je matkou.“⁴¹ Tak to dokazovala, když ve špitálu sloužila nejen chorým mnichům, ale později i všem nemocným, kterým se svou matkou věnovaly jejich společný dům a sobě si nechaly postavit v sousedství jiný.⁴²

Manžel paní Eufemie, pan Boček byl stejně jako jeho tchán pan Přibyslav velice štedrý a ve víře pevně zakořeněný. Dokonce oba tito šlechtici měli slabost pro řád

37 Viz Durych 88

38 Viz Durych 86

39 Viz Durych 87

40 Viz Kalista 115

41 Durych 83

42 Viz Kalista 10

cisterciácký a hlavně františkánský.⁴³ Z manželství pana Bočka a jeho ženy Eufemie potom vzešli tři potomci, jedním z nich byla dcera Anežka. Pro další příklad duchovního základu celé široké rodiny se lze zmínit, že Anežka měla se svým prvním manželem tři dcery, a ty se pak všechny staly bekyněmi ve žďárském klášteře, jedna z nich potom vstoupila i do řehole.⁴⁴

Další sestra sv. Zdislavy a paní Eufemie Eliška, nebo jinak řečená Alžběta, měla také jistě hlubší duchovní založení, které pravděpodobně z velké části zdědila po svých rodičích Sibyle a Přibyslavovi. Z krátké zmínky v Kronice žďárské je patrné, že tato dáma měla velmi kladný vztah se sestrou Eufemií, kterou často navštěvovala, radila se s ní a nacházela u ní útěchu, stejně tak jako mnoho ostatních paní té doby, které rády k Eufemii z okolí docházely.⁴⁵ Ani Eliška, stejně jako její sestry, neměla skoupého ducha a na kláštorech nešetřila.⁴⁶ Navíc i její manžel pan Smil, který byl podle historika Zd. Kalisty dokonce nejbohatším mužem v Čechách hned po králi Václavu I., nebyl v žádném případě lakomý, stejně tak jako rodina, do které se přiženil. Značnou část statků ze svého bohatství totiž pan Smil věnoval nejen klášteru ve Žďáře, ale dotoval i další církevní instituce. Žďárský klášter dostavoval po svém zemřelém tchánu Přibyslavovi i potom po švagru Bočkovi, jak i jemu slíbil v jeho poslední vůli. Smil „byl štedrý. Desátky ze svých stříbrných hor věnoval hlavně klášterům cisterciáckým v Sedlci, v Mnichově Hradišti a ve Žďáře, kterémužto poslednímu věnoval nadto vsi Bobrůvku, Jiříkovice a Radňovice a kapli v Chotěboři a postavil při něm velice pěknou kapli Panny Marie, ve které pak byl pohřben. Mimo to podporoval též klášter dominikánů v Nymburce, založený roku 1257, a ještě i jiné řády.“⁴⁷ Navíc musel být velmi šlechetný a pozorný ke své manželce Elišce, protože na darovacích listinách chtěl mít také její souhlas.⁴⁸ Všechny tyto zdánlivě nepodstatné okolnosti týkající se vztahů mezi manželi v původní rodině sv. Zdislavy poukazují na stejný základ vzájemné úcty

43 Viz Pospíšilová 27

44 Viz Pospíšilová 28

45 Viz Durych 90

46 Viz Kalista 124

47 Durych 102

48 Viz Pospíšilová 29

a oddanosti. Jistě má velký vliv na tyto vlastnosti nejen mezi manželi také správná a odpovědná výchova, která se předává z generaci na generaci.

O dalších Zdislavinyých sourozencích Libuši a Petrovi nelze mnoho mluvit, protože zemřeli brzy, jak bylo už řečeno, a nejsou o nich žádné další bližší písemné zprávy.

1.3 Manžel sv. Zdislavy a jejich nová rodina

1.3.1 Veřejný život

Pan Havel pocházel ze známého rodu Markvarticů, který působil na území severních Čech v okolí řeky Jizery. Dostal se i do služeb králových. Václavovi I. byl věrný a velmi úspěšně za něj bojoval i za situace, kdy se proti králi postavil s přesilou, jak vypráví kronika tzv. Dalimila, jeho vlastní syn Přemysl Otakar II.⁴⁹ O Havlově mravním úsilí v tomto ohledu snad nemůže být pochyb.⁵⁰ Co se týká Havlovy rodiny, jeho matka Hostilka byla zbožnou ženou, to lze určit už třeba jen z toho, že založila a podporovala vlastním úsilím klášter řádu johanitského v Mladé Boleslavi, jeho otec Markvart II. se zřejmě pracovně pohyboval často v Římě a Havlův děd Heřman založil cisterciácký klášter v Mnichově Hradišti. Dále také blízcí příbuzní pana Havla, konkrétně jeho nevlastní tchán Smil z Lichtemburka a zároveň otec Havlova švagra Smila mladšího, manžela Zdislaviny sestry Elišky, založil u Žitavy johanitskou komendu.⁵¹

Sám pan Havel se potom zasloužil spolu s manželkou Zdislavou o založení dvou dominikánských konventů, a to v Jablonném a v Turnově.⁵² Jeho náklonnost k dominikánům projevila také svým svědectvím ohledně panenského kláštera v Brně na listině z roku 1244.⁵³ Novější výzkumy ovšem navíc ukázaly, že byl králem Václavem I. s největší pravděpodobností pověřen ještě stavbou johanitské komendy

49 Viz Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*. s. 83

50 Viz Kalista 250

51 Viz Edel 30

52 Viz Svatoš 70

53 Viz Durych 66

v Českém Dubu roku 1237 a dokonce i zde měla sv. Zdislava uzdravovat své nemocné.⁵⁴ Všechna tato fakta svědčí o velkém osobním duchovním zájmu pana Havla a zasazení pro církevní záležitosti, ale i o důvěře, kterou nejen samotný král svému spolupracovníkovi Havlovi projevovat. Svými svědectvími pro církevní instituce jim zajišťoval různé výhody, Havlova autorita tak těmto organizacím zprostředkovala i potřebné živobytí.⁵⁵ Měla tedy na tomto Bohu sloužícím nasměrování pana Havla zásluhu z části jistě i jeho původní rodina, jak je z počínání těchto příslušníků vidět, ale určitě také manželství se sv. Zdislavou se podepsalo na duchovním rysu a hlavně dílech tohoto známého šlechtice a manžela svěťce.

1.3.2 Soukromý život

Hrad Lemberk a jeho kaple

Domov pana Havla jen kopíroval jeho zájmy a ukazoval, co považuje v životě za důležité. Jeho hrad Lemberk nechal postavit tak, aby potažmo vzdal chválu Bohu a zároveň, aby bylo vidět, jací lidé, s jakými zásadami zde bydlí. Protože právě hradní kaple byla situována velmi neobvykle a zároveň zřejmě do důsledku promyšleně. Stála totiž už v místě třetí hradní brány, hned za druhou obrannou branou a první branou vstupní. Možný úmysl, nepostavit chrámový prostor ve středu hradu nebo co nejdál okolnímu ruchu, jak bylo ve zvyku, je podle historiků vykládán vedle dalších vysvětlení například také tak, že byl umístěn na takovém místě, aby pouhým pohledem na tuto lemberskou kapli nepřátelé ustoupili od útoku z tehdejší většinou samozřejmé úcty k těmto místům. Další pravděpodobnější důvod tohoto pro danou dobu nezvyklého umístění posvátného prostoru mohl být ale i ryze praktický. Díky zpevňujícímu významu tato třetí brána s kaplí plnila i funkci obrany před proniknutím.⁵⁶

Osobní vztah Havla ke Zdislavě

Co se týká manželství pana Havla se Zdislavou „je jisto, že svou manželku považoval za ženu dobrou a ctnostnou, ale vlastní její hodnotu že asi poznal až někdy

⁵⁴ Viz Edel 30

⁵⁵ Viz Kalista 162

⁵⁶ Viz Kalista 157

krátce před její smrtí, kdy už byly známy některé její divy. Tomu by nasvědčovala i legenda, zachovaná ovšem jen v malovaných obrazech, podle které smrt své manželky velice oplakával a těžce ji nesl, zato pak ona sama se mu zjevila ve spánku a způsobem nadpřirozeným ho utěšila.⁵⁷ Ze všeho výše řečeného v dřívějších kapitolách i podkapitolách a z toho, co ještě řečeno bude, je jisté, že Havel měl se svou ženou ctnostný vztah založený na pevném základu víry. Zdislava mu byla věrnou obětavou manželkou a matkou jeho dětí, nevyhýbala se ani povinnostem vyplývajícím z jejího postavení hradní paní, i když by jistě raději trávila čas mezi svými nejoboženějšími a její pomoci nejpotřebnějšími.⁵⁸

Potomci manželů z Lemberka u Jablonného

Děti pana Havla a paní Zdislavy byly čtyři. Nejdříve se narodil syn Havel, pak dcera Markéta, potom Jaroslav a nejmladším dítětem byl Zdislav. Havel mladší šel ve stopách svého otce i matky. Jeho jméno se objevuje na značném množství listin, týkajících se církevních institucí.⁵⁹ O Markétě se toho příliš neví, je o ní jen drobná zmínka ze Žďárské kroniky, totiž že její osobnost vyzařovala ze sebe něco silného a šlechtného. I co se týče vzhledu, tak ani Markétě se nevyhnula krása zděděná asi hlavně po babičce Sibyle i matce Zdislavě. O Jaroslavovi prameny zase mluví, že se dostal na vysoké posty, stejně jako jeho bratr Havel ml. Podle některých badatelů jeden z Jaroslavových synů by mohl být dokonce autorem slavné tzv. Dalimilovy kroniky, o které byla už řeč v úvodu této práce.⁶⁰ No a nakonec ještě zbývá zmínka o nejmladším dítěti a posledním synu manželů z Lemberka, o Zdislavovi. Ten neměl, jak bude vidět, podobné vlastnosti a zájmy jako jeho otec ani jako jeho matka. Pro konkrétní příklad třeba nestál věrně na straně, kterou podporoval král Václav I. a na které stával i pan Havel. A také co se týká Zdislavy a jejích záležitostí, tak lze uvést ne příliš chvalnou událost, že na dominikánský kostel v Jablonném předal Zdislav právo cisterciáckému klášteru v nynějším Mnichově Hradišti, o kterém v souvislosti s Havlovou rodinnou už

57 Durych 60

58 Viz Kalista 218

59 Viz Kalista 292

60 Viz Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*. s. 91

také byla řeč. Snad toto Zdislavovo chování bylo zapříčiněno i tím, že výchovný vliv obou rodičů na něj netrval dostatečně dlouho kvůli jejich brzkému úmrtí.⁶¹

1.4 Okolí života sv. Zdislavy

1.4.1 Okolí světské v českých zemích

Paní z Lemberka, jak ji asi znali zasvěcení současníci z její doby se narodila v moravském Křižanově, který její otec Přibyslav založil.⁶² Pan Přibyslav se pohyboval, stejně jako později Zdislavin manžel, na královském dvoře, kde pravděpodobně došlo k seznámení s jeho ženou Sibylou, jak už bylo popsáno. Ale nesloužil králi jen na Pražském hradě, své funkce zastával i na dalších místech moravského území. Zde ležel také častý cíl cest pana Havla, budoucího manžela sv. Zdislavy, když byl v královských službách. A právě na Moravě došlo zřejmě k bližšímu seznámení a zasnoubení Havla a Zdislavy.⁶³

Politická situace v českých zemích v době Zdislavina života nevypadala, příliš utěšeně. Zažila dvě období, která ohrožovala veškerý lid tohoto území. Jednak hrozil vpád tatarů i dál za Moravu směrem na západ, ten by znamenal vyplenění všeho a všech, kdo by tomuto národu překáželi. Potom se také lidé Zdislaviny doby hrozili nebezpečí spočívající v domácí válce, kdy se jedna část lidu klonila na stranu tzv. starého krále Václava I. a druhá část stála za jeho revolučně smýšlejícím synem a pozdějším králem Přemyslem Otakarem II. Naštěstí k ničemu příliš ohrožujícímu v okolí Lemberka nedošlo a obyvatelé této části země zůstali bez úhony. To se ovšem netýkalo pana Havla, který v domácích nepokojích bojoval oddaně za krále Václava a dostal se tak do přímého nebezpečí s ohrožením života. Ovšem vše dopadlo šťastně a drahý otec i manžel pan Havel se navrátil z války na své panství k rodině a do vybudovaného zázemí zcela zdravý jako vítěz.⁶⁴

61 Viz Pospíšilová 42

62 Viz Durych 48

63 Viz Durych 66

64 Viz Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*. s. 79 – 83

Vládnoucí přemyslovská rodina se stala nejen pro Zdislavu významnou z toho důvodu, že jejím členem byla Anežka Přemyslovna, ale o jejím, především duchovním, významu bude více zmíněno v následující podkapitole.

1.4.2 Okolí náboženské – podobné příklady ze života světic

Co se týká okolí Zdislavy v oblasti náboženské, bude jistě zajímavé zmínit další příklady svatého života z doby středověku. Podobné příběhy jsou známy na příklad u sv. Hedviky Slezské, dále u sv. Alžběty Durynské. Jisté rysy podobnosti se životem svaté Zdislavy je možné nalézt i u Anežky Přemyslovny, ta byla shodou okolností tetou Alžběty Durynské.⁶⁵ O všech těchto světicích sv. Zdislava pravděpodobně slyšela a s Anežkou Přemyslovnou se mohla poměrně snadno dokonce i setkat.⁶⁶ Všechny tyto šlechtičny vycházely ze společného tehdy moderního zájmu žít v chudobě, velmi oblíbené se staly právě vzniklé řády dominikánský a františkánský, jak poutavým způsobem popisuje televizní pořad *Světcí a svědci* v jednom z dílů věnovaném sv. Zdislavě.⁶⁷

Hedvika Slezská a její manžel Jindřich Bradatý spolu měli tři děti, z nichž dvě dosáhly pověsti svatosti. Oba manželé se rozhodli, že po narození těchto dětí budou spolu žít až do smrti v celibátu. Založili cisterciácký klášter a Hedvika se v něm věnovala chudým, starým a nemocným, nezapomínala však ani na svého manžela, aby mu poskytla oporu a pozornost.⁶⁸ Alžběta Durynská si zase mnoho těžkého vytrpěla po brzké smrti svého manžela, protože šlechtické okolí se k ní nechovalo příliš přívětivě. Založila také útulek, kde se nebála ani hrubých prací a k tomu se ještě starala o své malé děti.⁶⁹ A nakonec zmiňovaná Anežka Přemyslovna, ta založila dokonce dva kláštery, a k tomu ještě známý špitál i se špitálním bratrstvem. Do jednoho z klášterů, řehole klarisek, sama později vstoupila. A co ještě stojí za zmínku, měla velký podíl

65 Viz Pospíšilová 12

66 Viz Svatoš. *Blahoslavená Zdislava* . s.58

67 Hájek, V. v pořadu *Světcí a svědci*. Česká televize 2, 11.7.2007
<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/207562211000005-svetci-a-svedci/> - cit. 1.11.2010

68 Viz Pospíšilová 13

69 Viz Pospíšilová 14

na smíření krále Václava I. s jeho odbojným synem Přemyslem Otakarem II.⁷⁰ Jistě i tyto téměř současnice sv. Zdislavy se mohly podílet na formování jejího láskyplného ducha ke všem a hlavně k těm nejposlednějším bližním.

Nakonec zde bude uveden text vypovídající o životě a okolí těchto světic: „Doba Anežčina byla dobou tvrdou a možno říct krutou. Války byly vedeny neustále, křížová tažení s sebou nesla další utrpení i zábavy byly kruté. Kruté bylo pronásledování zvěře při lovu se psy a dravými ptáky, kruté a nebezpečné byly rytířské turnaje. Velice tvrdé bylo soudnictví a krutými tresty se postihoval i nevelký zločin. Přesto, a možná právě proto, začala být ceněna i jistá jemnost a na vznešených dvorech se stále více ozývala hudba a zpěv a vedle síly paží začalo být váženo i umění. Vznikal nový životní styl a k pravidlům rytířství patřila také úcta k ženě a povinnost chránit ji. Ženy nemohly mnoho, ale mohly se zastat těch, na které dopadla ať už náhodou nebo chtěně, spravedlivě tvrdost života. Přímluva vznešených paní zachraňovala životy odsouzených, otvírala žaláře a přinášela pomoc nuzným. Ne nadarmo se té době později říkalo doba dobrých královen, světic.“⁷¹

70 Viz Pospíšilová 15

71 Piřha 29-30

2. Paní svatého a výchovného života

Tato kapitola se bude nejprve zabývat osobností Zdislavy, jejím vztahům k rodině i k ostatním lidem, potom se ukáže, jak to bylo v tehdejší době s úrovní vzdělání a se snahami ve výchově, dále se práce pokusí popsat, v čem všem by mohl být ukryt právě Zdislavin výchovný příklad, a po prozkoumání této cílové otázky položené v úvodu bude ještě zmíněn odchod paní z Lemberka z tohoto světa.

2.1 Svatá osobnost Zdislavy

Podle historického zkoumání měla Zdislava slabou, drobnou tělesnou konstrukci, také délka Zdislavina života vypovídá o jejím chatrném zdravotním stavu. Co tyto zdánlivé nedostatky ovšem vyvažovalo, byla její vnější i vnitřní krása a jistě také pevná duchovní stabilita, kterou provázely Zdislaviny kající skutky.⁷² Zdislavina horlivá samaritánská činnost byla téměř s jistotou podnícena tolik jí oblíbeným dominikánským řádem.⁷³ I slabost pro křesťanskou službu potřebným, které se věnovala, když nechala v Jablonném (a snad i v dříve zmíněném Českém Dubu pod řádem johanitským - zřejmě milejším zase panu Havlovi) postavit vedle klášterů domy pro nemocné, podnítili zřejmě hlavně její dominikáni. Není divu, že pan Havel, aniž by o něm byly jakékoli zmínky v souvislosti s bližším vztahem k tomuto řádu, s největší pravděpodobností na Zdislavin popud, založil spolu s ní rovnou dva dominikánské kláštery, jak už bylo řečeno v podkapitole 1.3.1, ve svých městech Jablonném a Turnově.⁷⁴ Řád, který se neodvracel od tohoto světa Zdislavu upoutal natolik, že se zřejmě rozhodla vstoupit i do jeho třetího řádu a v lásce a oddanosti své víře se tak chtěla díky charitativním aktivitám Bohu i lidem přibližovat.⁷⁵

Její kult se později zejména v období renesance (17. a 18. stol.) velmi rozšířil. Hlavně si ji oblíbili šlechtici významného rodu Berků, kteří spravovali chrám v Jablonném. Ti ovšem z neznalosti nebo i z vypočítavosti tvrdili, že Zdislava byla pokrevně příbuzná s jejich šlechtickým rodem, což se uvádí v historických výzkumech

72 Viz Durych 168

73 Viz Kalista 204

74 Viz Kalista 211

75 Viz Kalista 217

a všech v poslední době vydaných textech, týkajících se Zdislavy jako téměř jistá mýlka.⁷⁶

2.2 Rodinné vztahy

„Její apoštolát začíná, jak u každé spořádané katolické akce, nejdříve v jejím nejbližším okolí: láskyplným a trpělivým vlivem na manžela, výchovou účinnosti dobrého příkladu svých vlastních dětí, trpělivým poučováním a mateřskou péčí o domácí čeleď, moudrým a rozšafným vedením celého domu.“⁷⁷ Tak praví předmluva litoměřického biskupa Štěpána Trochty z roku 1948 v citované knize exprovinciála českých dominikánů Ambrože Svatoše. Právě Štěpán Trochta a Ambrož Svatoš byli jedni z hlavních podnítelů Zdislavina svatořečení.

Zpět ale k paní z Lemberka a její rodině. Sv. Zdislava je významným příkladem pro každého člověka tím, že se nebojácně dokázala postarat o své čtyři děti, zároveň horlivě spravovala domácnost takového panství, jakým byl hrad Lemberk, a k tomu se ještě s radostí věnovala léčení a zvládání práce ve špitálu. Byla pro rodinu tím nejlepším, co ke své výchově člověk může potřebovat, aby vyrostl v odpovědného a milujícího bližního. Stala se viditelným znamením Božího působení a služebnicí v Jeho rukou.⁷⁸ Jak je patrné z osudů většiny svých dětí, které se zmínily v podkapitole 1.3.2 týkající se také potomků manželů z Lemberka u Jablonného, obdržely po matce vlastnosti a charakter hodný následování, jistě se na nich také podepsalo i vědomé či nevědomé výchovné působení paní Zdislavy.

Mohlo by se jinak zdát, že se Zdislava snad díky své rodině a dalším starostem vyplývajícím z jejího postavení ani nemohla věnovat tolika potřebným nebo by snad mohl někdo namítnout, že musela zanedbávat rodinu, když se tolik starala o nejchudší a nejbědnější. Zkrátka se možná objevovaly námitky, že byla příliš zaneprázdněna veškerou starostí o manžela a děti, o správný chod celého panství v době časté nepřítomnosti svého muže, ale i o své nemocné a hladové. O čase určeném jen pro ni samotnou snad nemůže být ani řeč. Ale paní tak svatého života musela někde čerpat

⁷⁶ Viz Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*. s. 34

⁷⁷ Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*. s. 8

⁷⁸ Viz Durych 168

i potřebné duchovní síly pro tak zázračné činy, které konala. „Nebylo to asi příliš často, kdy se mohla uchýlit do samoty, ale přece jí toho bylo dopřáno už proto, aby se mohla připravit k dalším činům. Dokazuje to také, že stav manželský není či nemusí být překážkou nejdůvěrnějšího spojení duše s Bohem a naopak může být výhodnější než stav řeholní.“⁷⁹ V manželství a rodině se opravdu věřící člověk musí někdy hodně obracet na Boha, aby zvládl různé zkoušky a složitosti vzájemných vztahů a jiné vnější problémy, ale to se zasvěceným osobám v klášteře určitě také nevyhýbá. Zdislava jistě trávila nějaký čas v modlitbě a tichu v přítomnosti Boží, aby zvládala takové vydání se svému okolí, což se vzhledem k časté absenci manžela z důvodu politických pracovních výjezdů a vzhledem k tomu, že výchovu zastávaly na hradě také chůvy, mohlo snad občas i dařit.

Nejspíš jen jedno ze Zdislaviných dětí zřejmě neobdrželo mnoho ovoce z jejího výchovného vlivu, ovšem to bylo z důvodů, které Zdislava nemohla jakkoli ovlivnit. Její působení na rodinu tak tedy může dokládat, i když opačným způsobem než by se nabízelo, právě životní osud jejího nejmladšího syna. Zdislav svou matku totiž zažil jen ve velmi útlém věku, a tak se možná proto vzdálil rodinným tradicím, když neměl možnost dostatečného vychování jak matkou, tak nakonec i otcem, který zemřel asi tři roky po Zdislavě. Tak to dokládají dobové listiny, na kterých se začal objevovat jako svědek už jen jejich syn Havel.⁸⁰

2.3 Vztahy k ostatním bližním

Co se týká vlivu okolního působení na Zdislavu, ať už je to prostředí společenské či rodinné, tak pouze tyto skutečnosti nemohou nikoho ovlivnit natolik, aby zasahovaly do svatých činů, které Zdislava konala. „Mohou totiž události tu a tam tvořit člověka, ale nikoliv světce, neboť k tomu je třeba síly daleko mohutnější, než je veškerá síla, jakou má svět.“⁸¹ To, co charakterizuje její svatost jsou především zázraky, kterými pomohla těm nejpotřebnějším, tak jako Kristus přímo pomáhal svým bližním v jeho době. Boží moc, která při ní stála, se projevovala láskou až do vydání sebe sama.

79 Durych 204

80 Viz Pospíšilová 42

81 Durych 126

Je krásným příkladem pro bohaté a mocné, kteří se mohou nechat oslovit Zdislaviným přístupem k majetku a svému postavení, kterého využívala jen pro to, aby mohla pomoci ostatním. „Začne-li totiž ať sebezbožněji vychovaná a sebecknější mladá žena hradního pána a matka čtyř dětí konat zázraky, je to jistě věc taková, že i osoba sebeduchovnější právem nad tím zakroučí hlavou.“⁸² Nadto, když každá žena té doby byla brána spíš jako něco vedlejšího, určitým způsobem nevýznamného. Zdislava navíc uzdravovala dokonce i kněze, a to už nejen pro tehdejší dobu něco znamenalo. Na svůj mladý věk, světské postavení a to, že tedy byla „jen“ ženou, zjevovala takto ohromným způsobem Boží moc všem, i těm, kdo by to nečekali.⁸³ Ovšem u uzdravení kněze to nekončilo, byla natolik požehnána, že se jí dostalo viditelné výsady vzkřísit podle dochovaných pramenů rovných pět mrtvých.⁸⁴

Avšak co se týká její milované víry i církve, nedělá Zdislava ani po smrti rozdíly a s láskou přistupuje ke každému člověku, ať je jakéhokoli vyznání. To dokazuje jedno ze zázračných uzdravení dítěte luteránské matky žijící v 17. století, která se nebála rozdílnosti konfese, neměla žádné předsudky a poprosila Zdislavu, katoličku, v modlitbě o pomoc po vzoru ostatních prosících za uzdravení. Paní zázraků i tuto prosbu vyslyšela. Snad každá matka když se jedná o její dítě zkouší všechny dostupné prostředky vedoucí k možnému uzdravení a většinou nehledí téměř na nic, takže nějaké zavedené zvyky či pravidla se stávají v takovém případě vedlejší.⁸⁵ Tak se Zdislava obrací se svou pomocí ke všem úpěnlivě volajícím věřícím, kteří se k ní v prosbách utíkají, a přimlouvá se za ně u Boha. Nejen její vymodlené zásahy mohou lidem Boží mocí pomáhat v jejich životních nesnázích, ale také jen samotný životní příběh Zdislavy jako příkladné matky, manželky a pomocnice všech může leckoho oslovit. O Zdislaviných vlastnostech a dívech už však bylo mnoho proneseno v předešlých podkapitolách. Nyní však ke kýženému vzdělání a hlavně výchově, která je se Zdislavou spjata s cílem této práce.

82 Durych 190

83 Viz Durych 203

84 Viz Durych 209

85 Viz Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*. s. 133

2.4 Náhled do dějin středověké pedagogiky

Nejprve však ještě než se pojedná přímo o Zdislavě a jejím výchovném vlivu, bude určitě dobré popsat, jak zhruba vypadalo vzdělání a výchova ve středověku, z jaké situace Zdislava musela vycházet, za jakého pozadí se měnily a jak se postupně přetvářely tyto oblasti pedagogiky.

2.4.1 Vývoj vzdělání v průběhu středověku

„Po rozpadu Západořímské říše v 5. století se v Evropě postupně konstituuje feudální společnost. Sociální rozdělení této společnosti na jednotlivé stavy (šlechta, duchovenstvo, měšťané, poddaní) se odráží v celém jejím životě a je příznačné i pro výchovu, kde jsou podstatné rozdíly mezi přípravou šlechty a duchovenstva, vzděláním měšťanů a pracovní morální adaptací širokých vrstev poddaného obyvatelstva. Křesťanství tvoří ústřední článek každého výchovného působení, prvky antické kultury a výchovy jsou přijímány jen potud, pokud jsou slučitelné s vírou a slouží potřebám středověkého světa.“⁸⁶

Církev zakládala školy ve středověku jako první. Po 6. století se začaly objevovat klášterní školy, tam kde sídlil biskup byly i školy katedrální a pro ostatní nevzdělanou společnost mající zájem o křesťanské vzdělání se nabízely také farní školy. Mimo náboženství se v klášterních nebo katedrálních školách učilo tzv. sedm svobodných umění, jednalo se o gramatiku, rétoriku, dialektiku a aritmetiku, geometrii, astronomii a muziku. Až později ve středověku chtěli mít měšťané také své školy, které by vyučily jejich potomky zároveň i prakticky, v následujících řemeslech a jiných naukách jako bylo zpracování vlny, zbrojířství, lodní plavba, zemědělství, lovectví, lékařství a divadelnictví. V těchto městských školách se také začíná mluvit mateřským jazykem a ne už jenom všude rozšířeným latinským. Co se týká metodiky středověkého studia, tak převládá jednoznačně mechanické učení, individuální přístup učitele k žákům a tvrdší hodnocení jejich chování i prospěchu.⁸⁷

V 10. století příchod Cyrila a Metoděje přinesl díky nim staroslověnský jazyk určený hlavně pro šíření křesťanství a přeložili do něj mimo jiné také Starý zákon. Ale

86 Jůva 12

87 Viz Jůva 12

ani na písmo nezapomněli. Cyril (Konstantin) sestavil tzv. hlaholici, ze které později vznikla podobná cyrilice až potom nynější azbuka, více na západ se pak ovšem prosadila a rozšířila latinka.⁸⁸

„Nadšení křížových výprav, pozdvižení ducha k Bohu, vedlo i ke vzniku nového slohu gotického ... Na půdě Francie počal i nový směr bádání. V předchozí době se zabývala jen věda gramatickým výkladem starších spisů. Teprve od konce 11. stol. se ujala metoda scholastická, která chtěla rozumově zdůvodnit učení bible a svatých Otců, a utvořit z něho ucelený světový názor. Opírala se o Aristotela, který byl přeložen z arabských překladů, a svou snahou zbystřovala schopnost soustavného myšlení.“⁸⁹

Na středověké vzdělání měla velký vliv scholastika. „Scholastika raná (do 12. st.) se vyznačuje učební metodou sic et non, kdy z protikladů bylo vyvozováno konečné řešení. ... Scholastika vrcholná (12.-14.stol.) se opírala o Písmo, učení církevních otců a Aristotelovu filozofii, která byla r. 1255 zavedena na artistické fakultě pařížské Sorbonny.“⁹⁰

Konec 12. století s sebou přináší také zakládání vysokých škol hlavně v nejnádhlejších částech Evropy - na jejím jihu a západě (Itálie, Anglie, Francie, Španělsko). Ve střední Evropě jako první vznikla v roce 1348 pražská Univerzita Karlova, pak založily vysoké školy města Vídeň, Krakov, Lipsko a ještě později v Německu vznikaly i další univerzity. Zpočátku si stály vysoké školy bez závislosti na jakýchkoli institucích, ať už na městě nebo církvi, která do organizace tohoto školství však svou iniciativou přesto velmi zasahovala. Fakulty na univerzitách se objevovaly většinou čtyři, byly to artistická, teologická, lékařská a právnická. Artistická fakulta měla po bakalářském titulu a potom i po získání titulu mistra umění za úkol připravit studenty na jiné jmenované fakulty, kde už obdrželi titul doktorský.⁹¹

2.4.2 Obraz výchovy v době života sv. Zdislavy

Výraznou postavou vzdělání a výchovy byl pak současník sv. Zdislavy a shodou okolností právě dominikánský mnich světec Tomáš Akvinský. Chtěl skloubit víru

88 Viz Čornej 110

89 Dorazil 84

90 Štverák, Čadská 28-29

91 Viz Jůva 12

a rozum dohromady, a tak usiloval o světskou znalost tehdejší vědy, která by šla ruku v ruce s křesťanským pojetím celého světa. Jeho myšlenky o chodu světa byly logicky odvozeny z katolického učení a zároveň se nevyklučovaly s rozumovými vědecky podloženými informacemi. Co se týká přirozených rozdílů mezi lidmi, ať už v jejich bohatství nebo zdravotním stavu atd., tak akvinského filozofie hlásá následující poselství či přání – aby mezi lidmi zavládlo dobro, mír, řád a solidarita vycházející z křesťanství.⁹²

Jako další významný prvek ve výchově se právě ve Zdislavíně době vyvinulo ve společnosti rytířství jako znak duchovní a vojenské hodnosti, rytíři byli tzv. nižší šlechtici, ale v této vrstvě nejvýše postavení. Na našem území se objevuje rytířský stav v 11. - 12. st. jako doprovodný jev k nově zavedenému soukromému držení půdy. Rytíř měl být po původním vzoru ze západu nebojácným bojovníkem, který brání svou zemi, církve a pána. K nepřátelům i podřízeným se měl chovat přísně, ale galantně ke šlechticům a věrně k pánovi. Měl dodržovat sedm ctností podobně jako měli sedm ctností mniši, ale vzdělanost ve čtivu, psaní i praktických obratnostech byla pro ně podle tehdejšího chápání zbytečná a nesouvisela s rytířskými vlastnostmi, které se cenili.⁹³ U chlapců ze šlechtických rodin probíhaly takové výchovné snahy přímo na hradech. Aby získal dostatečné zkušenosti pro své pozdější postavení ve společnosti, byl takový hoch trénován v tělesných zdatnostech a jiných ctnostech rytíře, do kterých patří plavání, jízda na koni, vrh kopím, šerm, hra dámy a skládání a zpívání veršů. Od sedmi do čtrnácti let se pak chlapec nazýval pážetem, od čtrnácti do jednadvaceti zbrojnošem a po jednadvacátém roce mohl být pasován na rytíře.⁹⁴

Ale jak to bylo s ženami či obyčejnými lidmi konečně mluví následující. „Šlechtické dívky vyučovali domácí duchovní nebo mniši v kláštorech základům čtení a psaní, modlitbám a žalmům, někdy i počátkům latiny a sedmera. Též se učily ručním pracím, hudbě a zpěvu. Venkovský dorost si v rodině osvojoval zemědělské znalosti a pracovní zkušenosti. Lidová moudrost předávaná dalším generacím obsahovala vnitřní protest proti sociální nespravedlnosti. Tělesnou zdatnost rozvíjely i lidové tance a hry. Na poučení lidu bylo zaměřeno kázání potulných mnichů a vyučování katechismu

92 Viz Jůva 13

93 Viz Štverák, Čadská 29-30

94 Viz Jůva 12

na farách. Farní školy existovaly pouze ve městech a větších obcích. Ve středověku byl člověk po celý život pod vlivem církve (mše, kázání, zpověď), která mu podle okolností slibovala buď odměnu na onom světě, nebo mu hrozila věčnými mukami pekelnými v zásvětném zavržení.⁹⁵ Od všeobecné výchovy nyní už k bližší cíli této práce - k výchově, týkající se více samotné Zdislavy.

2.5 Zdislava a její příklad pro výchovu

Ovšem sama není příkladem takovým, který by se dal dost dobře následovat. Zvlášť po tom, co zde bylo řečeno o takových zázracích, jaké Zdislava konala. Dosáhnout jejího následování je pro většinu lidí asi nemožné vzhledem ke schopnostem, kterými (ne)opýváme. Ale v čem tedy vězí možnost jejího následování? Kde u sv. Zdislavy hledat onen vliv na výchovu, a tak i pomoc především pro matky v dnešní době?

Jasným důvodem k jejímu následování by mohla být rozhodnost a horlivost pro víru, která dává sílu k pomoci bližním, k pochopení, ohleduplnosti, milosrdenství a soucitu k nim. Všechny tyto a další Zdislaviny vlastnosti mohou dobře také dnes zasáhnout každou ženu, která citlivě vnímá poselství a význam mateřství. I díky matce se může celá rodina proměnit v teplý láskyplný domov, který každý člověk ke zdravému vývoji nutně potřebuje. Jde zde i o celkový příklad rodinám v jejich mravním chování. Vychovávající matka je opravdovým tahounem pro zakotvení dítěte ve svém odpovědném a smysluplném životě.⁹⁶ Ale fungující rodina jako celek by určitě měla mít aktivní všechny členy, takže zase není možné, aby pouze jeden svým úsilím mohl ostatní obrátit na cestu, která vede k touze a odhodlání pro kladné morální rozhodování. Také otcové mají samozřejmě nesporný vliv na výchovu. Třeba na rozdíl od matek je rodič mužského pohlaví odváznější v nárocích na dítě, dodává mu odvahy k náročnějším úkolům a chce po něm větší důvěru.⁹⁷ Otec "dobrovolně vystavuje dítě situacím, kdy si musí uvědomit, že jeho přání nejsou všemocná, a tak je připravuje na život v reálném světě a pomáhá mu přijmout podmínky, jejichž splnění je nutné

95 Štverák, Čadská 30

96 Viz Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*. s. 10

97 Viz Poli 147

k tomu, aby prožilo dobrý smysluplný život ⁹⁸ Pan Havel jako významný rytíř a šlechtic určitě takové statečnosti své děti učil a byl jim jistě dostatečným příkladem.

Aby se dobrá výchova ale neztrácela, mělo by se zachovat její vhodné předávání z generaci na generaci. Je zřejmé, že to se docílí snahou i přirozeným vlivem rodičů, zejména matky, na děti. Láska matky má podstatný vliv na správný rozvoj a charakter dítěte. Vzhledem ke Zdislavině pevné víře ji v mateřství mohl vést i vzor Panny Marie. Matka Krista si byla asi nejvíc vědoma důstojnosti a cennosti mateřství a také hodnoty povolání k němu. Samozřejmě člověk nemusí porodit Božího syna, aby očekával s radostí svého potomka. Také vědomí Boží lásky k člověku pravděpodobně Zdislavu podporovalo v milování svých dětí, což obnáší umění odpouštět, být vděčný a trpělivý, a načerpat tak sil pro tak důležitý úkol výchovy.⁹⁹ "Jakožto matka jste nejdůležitější osobou v životě vašeho dítěte. Dáváte svému dítěti lásku, bezpečí i hodnoty. Bez nich by se děti nemohly rozvíjet a nemohly by z nich vyrůst správně dospělí. Matky tak utváří muže i ženy."¹⁰⁰ Zdislava byla matkou, která význam a důležitost správné výchovy měla v sobě podle všeho zakořeněná. „Pevný smysl pro vazbu rodiny – a to nejen vlastní rodiny v užším toho slova smyslu, ale celého příbuzenstva, jež vzešlo z jejího původního rodinného hnízda – byl zřejmě jedním z rysů, kterými se vtiskla do duše mladé ženy výchova poskytnutá jí její matkou.“¹⁰¹

Sv. Zdislava se před světem neukrývala, jak už bylo řečeno. Plnila poslušně povinnosti jak světské, tak mateřské, ale i ty duchovní, které si vzala za své. Každá žena a matka si v ní může najít vzor a povzbuzení do svého života plného starostí, ale i radostí.¹⁰² Zdislava jim může být jako světice ještě více blízká svým po praktické stránce podobnějším životem než třeba sv. Anežka žijící jako panna uzavřena před světem v klášteře, byť se starající o mnohé chudé a nemocné. Ani sv. Ludmila, jako dlouholetá vdova se nemůže příliš ztotožnit či tolik připodobnit dnešní ženě starající se o rodinu a mající další povinnosti a aktivity jako třeba zaměstnání, koníčky

98 Poli 145

99 Viz Melchior 60

100 Melchior 26

101 Kalista 190

102 Viz Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*. s. 14

atd.¹⁰³ Právě např. starost o chod celého panství (v době časté nepřítomnosti pana Havla) nebo věnování se potřebným byly v souvislosti se Zdislavou už mnohokrát zmíněny. Její příklad pro výchovu se objevuje nejen za jejího života, ale také na jeho konci, kdy ze svých posledních sil ani v těchto chvílích nezapomínala na své spolutrpicí, kteří chtějí a potřebují uzdravení.

2.6 Odchod sv. Zdislavy a zanechání svého odkazu

Možná celý život Zdislava pociťovala své slabé tělesné dispozice. Navíc vyčerpávající práce s rodinou a hlavně s početnými nemocnými, kterým nechtěla odepřít pomoc ani při svém vysílení, se nemohla na ní nepodepsat. K tomu ještě občasně asketické jednání ve snaze připodobnit se trpícímu Kristu i těm, které ošetřovala a léčila, nevedlo ve Zdislavině případě zrovna ke zlepšení jejího zdravotního stavu. Těm, kterým se jinde pozornosti nedostalo, bylo poskytnuto milosrdenství v podobě soucitu paní z Lemberka, jejího daru uzdravovat a dělat tyto opuštěné a zoufalé pokud možno šťastnými. Pro spokojenost ostatních také Zdislava nechala postavit spolu se svým chotěm kláštery, kostely i špitály, myslela na všechny potřeby člověka – svého bratra či sestru v Kristu. Jistě při odcházení ze svého pozemského života měla Zdislava hřejivý pocit z takovýchto činů, které skrze ni Bůh vykonal.¹⁰⁴

Zdislava se vlastně nestala příliš známou českou sveticí, i věřící o ní vědí většinou jen velmi málo, pokud o ní vůbec někdy slyšeli. Je to tak zřejmě i proto, že nehrála významnou roli v politických dějinách, neseznamuje se s ní na školách v dějepise jako to je třeba u sv. Václava, sv. Ludmily či sv. Anežky České.¹⁰⁵ Dokonce i na Zdislaviny zázraky by se mohlo dívat nevěrohodně v souvislosti s uvědoměním si tehdejší doby, která ještě neuměla vysvětlit různorodé příčiny a následky špatného zdravotního stavu. Někdo by dnes měl právo namítnout, že ono uzdravení slepých, chromých a dokonce i vzkříšení mrtvých mohlo být pouhé léčení zánětů spojivek, napravování zlomenin a probuzení se z bezvědomí.¹⁰⁶ Navíc když Zdislava měla od dominikánů ty nejnovější a nejlepší znalosti, co se týče zejména přírodních věd.

103 Viz Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*. s. 110

104 Viz Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*. s. 104

105 Viz Piřha. *Zdislava z Lemberka*. s. 5

106 Viz Piřha. *Zdislava z Lemberka*. s. 31

Díky nim znala různé byliny, které jistě k uzdravování používala.¹⁰⁷ „Je zcela nešťastné, když pod vlivem z hříchu vzešlého rozdělování stavíme proti sobě legendu a skutečnost. Tyto dvě dimenze patří k sobě a jedna bez druhé jsou jen střep.“¹⁰⁸ Legendy mohou naznačit pozadí událostí, důležité v nich bývá to, co je psáno mezi řádky. „Tyto portréty nejsou opakem historické pravdy, a tedy nehistorickou lží. Jsou jiným pohledem na světcovu pravdu. ... Za vyprávěným příběhem legendy stojí vlastní smysl sdělení.“¹⁰⁹ Proto by člověk mohl zkusit nechat se pokorně dotknout pravým významem takovýchto popisů ze života světců a pokusit se také hledat v nich to, co mohou nabídnout ke zkvalitnění vlastního života.

Ovšem problém se může objevit i z opačné strany. Totiž tam, kde je riziko vidět světce příliš nadlidsky či nadpozemsky. „Na jedné straně stojí takové jejich vyzdvížení na nedostupná nebesa, že se z nich stávají druzí bohové. Na druhé straně jsou rozbíjeny jejich obrazy, protože, protože jsou to lidi – ne víc než lidi. Všichni o světcích víme, že jsou to lidé, kteří vítězně prošli těžkými životními zkouškami.“¹¹⁰ Zde je vidět velká podobnost i s životem běžného člověka, který se také potýká se starostmi, nevadí, jak odlišnými. Co tedy mohou světci lidem přinést? Nemohou to být třeba takové vlastnosti či hodnoty jako je úcta nebo v případě osobnějšiho vztahu i láska? Těmto pojmům je ale potřeba dobře rozumět, umět se podívat také na jejich původní a pravý smysl. Možná, že právě úcta k lidem, životu, hodnotám dnes ve společnosti chybí. Pomocí k získání takovýchto postojů by mohlo být zamyšlení se třeba i nad následujícím. „Proč neslavíme den svatého Václava též jako den bratrského odpuštění a proč na svátek svaté Ludmily nevrtiskneme kytičku do dětských rukou a nepošleme vnoučata poděkovat babičce? Proč nenavštívíme v den Anežky Přemyslovny nemocné a opuštěné? Proč neuděláme něco z toho, co je tolik zapotřebí, co tito světci vždy dělali a nyní to mohou v rovině lidského zásahu udělat jen díky nám? Proč putujeme k jejich hrobům, ale nechodíme jejich cestami?“¹¹¹

107 Viz Piřha. *Zdislava z Lemberka*. s. 35

108 Piřha. *Čechy a jejich svatí*. s. 8

109 Piřha. *Čechy a jejich svatí*. s. 8

110 Piřha. *Čechy a jejich svatí*. s. 7

111 Piřha. *Čechy a jejich svatí*. s. 11

Zdislavin odkaz se také setkal s vyznamenáním, kterým bylo její zahrnutí spolu s dalšími českými svěťci do projektu Desetiletí duchovní obnovy českého národa. Desetiletí, probíhající v letech 1988 – 1997, znamenalo také přípravu k oslavám milénia mučednické smrti sv. Vojtěcha. Ovšem jeho hlavním cílem měla být snaha o morální obrodu národa. Každý rok byl zasvěcen jednomu svěťci, který měl přinést národu nějaké poselství. To se většinou také vztahovalo k určitému prvku ze svěťcova života. První rok se věnoval, za rok potom svatořečené, Anežce České a byl zasvěcen službě životu. Anežka měla lidem ukázat, že zdaleka ne všechno bohatství života se skrývá v majetku a ve věcech pomíjivých. Rok 1989 se pak týkal sv. Jana Nepomuka Neumanna. Ten byl představitelem snahy o dokonalost a o přinášení užitku společnosti ve spojení s žitím víry. Sv. Norbert ve třetím roce obnovy měl poukázat na potřebnost duchovního rozvoje člověka. Další rok představil právě osobnost tehdy ještě blahoslavené Zdislavy – vzor pro rodinný život v každodenní péči ale i v přístupu k okolním trpícím lidem, stala příkladem, jak využít svěřeného času na zemi. Patronkou roku 1992 byla sv. Ludmila, která měla přinést pozvednutí výchovy a vzdělání, ale také nasměrovat chování člověka ke snaze o dobro spoluobčanů. Další rok patřil sv. Janu Nepomuckému, obhájci práv, ukazujícím na věrnost plnění služby, kterou každý ve své odpovědnosti zastává. Měl podpořit statečnost člověka, jeho tíhnutí ke spravedlnosti a pravdě. Sv. Václavovi se věnoval rok 1994. Jeho poselstvím bylo mj. naučit se moudrosti a přemáháním zla dobrem se zasadit o mír. Následujícím rokem provázel sv. Prokop, který měl zaměřit pozornost na duchovní a tělesnou kulturu osobnosti a také na ochotu pracovat pro své okolí. Sv. Cyril a Metoděj měli hlásat v roce 1995 poselství evangelia včetně potřeby modlitby pro člověka. A poslední rok představil osobnost sv. Vojtěcha. Ten národu ukazoval, že je dobré konat svědomitě své povolání, nechat se inspirovat vlastními vzory a mít možnost být duchovně doprovázen.¹¹²

112 Viz Opatrný. *Desetiletí*

Závěr

Nejprve se pokusím stručně shrnout zvolený obsah práce. Na začátku byla představena doba Zdislavy, její politické i tehdy pro celou společnost důležité církevní pozadí. Dále zajímavosti a jiné podstatné informace o významných státech a územích především z dřívějších období, který následný (Zdislavin) život mohlo ovlivnit. Potom se objevily pasáže věnované jejímu původnímu rodinnému zázemí a následně i její pozdější vlastní rodině. Mluvílo se jak o rodinném, tak i veřejném životě světice a jeho specifikách. Také se zmínily oblasti její inspirace, které nalézala u dominikánů či u některých dalších světic ze svého okolí. Byla řeč samozřejmě i o podstatě svatosti paní z Lemberka. Pak se mluvilo o výchově ve středověku a jejím vývoji, aby se lépe dala představit tehdejší situace. Na to navazoval příklad samotné Zdislavy ve výchově, s tím je spojen její odkaz, který by mohl zaujmout i dnešního člověka.

Práce vzhledem k jejímu cíli postupně ukázala, že také díky původní rodině, ve které člověk vyrostl, je možné získat dary pro další předávání správné výchovy. Ale nejen vzor rodičů člověka utváří, ovlivňuje ho významně samozřejmě i okolí. Světice z Jablonného později vedla velmi zodpovědný život, v jejím případě tedy vzhledem ke svým povinnostem hradní paní. Musela na sebe občas přebírat vládu celého panství, protože manžel vyjížděl vzhledem ke svému postavení na dlouhé cesty. Zdislava byla Havlovi věrnou a oddanou manželkou, přestože se občas musela vzdálit, aby potěšila vyhnané nebo uzdravila nemocné. Ale jak řekl nynější arcibiskup pražský dominikán Dominik Duka na adresu sv. Zdislavy: „i čas, o kterém říkáme, že ho nemáme, můžeme věnovat druhým“¹¹³. Co se týká dětí, musela být jejich pečlivou vychovatelkou, protože většina převzala její některé ctnosti, především lze uvést svědomité chování. Výchova sv. Zdislavy, předávaná nejen jejím dětem a současníkům, kteří s ní přišli do styku, ale i všem těm, kdo o Zdislavě třeba jen slyší, byla jistě inspirována také dalšími světicemi z její doby, o nichž byla řeč. I tento rys je tedy velmi důležitý u výchovy člověka – nechat se dotknout nějakým svým vzorem a pomocí něj se nechat v potřebné oblasti proměnit. Ovšem asi největším ovlivněním paní z Lemberka a podle všeho jejím nejmilejším bylo zalíbení v řádu sv. Dominika. Tento kazatelský řád má už ve svém

113 Pout' ke svaté paní Zdislavě (31.5.2008) – audiozáznam kázání. [cit. 21.11.2010] Dostupné z [www: http:// praha.op.cz/kronika08.htm](http://praha.op.cz/kronika08.htm)

jménu, poslání či zaměření na kázání obsaženu podstatu výchovy. To vše, jak bylo v práci naznačeno, utvářelo Zdislavin výchovný charakter. I když se mohlo pojednávat i o řadě dalších spektů, které se týkají příkladu světice, snažila jsem se naznačit alespoň některé. Jistě také existují i další prameny a informace, vztahující se ke sv. Zdislavě, ale ty už ponechávám zase k dalšímu tématu a bádání.

Hlavním rysem Zdislavina příkladu, čímž také k výchově může přispět, se mi zdá být tedy to, že se dokázala postarat a řádně vychovat své děti, milovat svého manžela a být mu oporou, a k tomu se věnovat současně všem, kdo se k ní s prosbami utíkali nebo nadále utíkají, protože svatost jí byla připsána právě proto, že i po své smrti se dokázala přimlouvav za všechny prosící, jejichž mnohé modlitby a přání byly vyslyšeny. Nejen pro věřící může být Zdislava velikým vzorem v radostném, svobodném a zároveň oddaném plnění úkolu, který jí byl poslán do cesty. Svými skutky ovšem vědomě oslavovala Boha, s nímž měla, zdá se, ten nejpevnější vztah právě i skrze své bližní.

I když je pro běžného člověka její vzor nedosažitelný, tak přece jen inspiraci a případně útěchu u ní může najít kdokoli. Příkladem či povzbuzením je také v tom, že na svém místě s prostředky, které jí byly dány, uměla sloužit ve všem, co bylo právě potřeba, co jí přicházelo do cesty.

Sv. Zdislava může být vzhledem k příkladu svého života vzorem nejen každé ženě, manželce, matce nebo členům její litoměřické diecéze, ale zkrátka všem těm, které oslovuje svými skutky a svým vztahem k Bohu. Jistě jako patronka rodin bude Zdislava věrnou pomocnicí a přímlovkyní všem, kdo věří, že její poselství nemá být zapomenuto.¹¹⁴ „Necháme-li totiž na sebe dolehnout tíži života a vystavíme-li se kráse osobnosti světců, ozve se něco skrytého a zapomenutého, co v nás právě oni vyzdvihli k životu.“¹¹⁵

Na úplný závěr práce bych ještě ke shlednutí chtěla doporučit historický film „V erbu lvíce“, věnovaný posledním sedmi rokům Zdislavina života, který byl mimo jiné nominovaný na Českého Lva v oblasti výpravy a do kterého byli navíc obsazeni ti nejpřednější významní čeští herci.¹¹⁶ Velmi poutavě popisuje tehdejší středověkou dobu i neopakovatelný a nezapomenutelný příběh světice, patronky rodin, jenž znají po celém

114 Viz Svatoš. *Blahoslavená Zdislava*. s. 11

115 Piřha. *Čechy a jejich svatí*. s. 10

světě pravděpodobně hlavně dominikáni, kteří o ní prohlašují, že je jejich první slovanskou terciářkou.¹¹⁷

116 Např. zasloužilí umělci Josef Kemr a Martin Růžek, dále Radoslav Brzobohatý, Daniela Kolářová, Radovan Lukavský, Hana Maciušková, Viktor Preiss, Boris Rösner, Milena Steinmaslová atd.

117 Viz January 3rd st. Zdislava Berka [online] 3. 1. 2007 [cit. 20.11.2010]. Dostupné z [www: http://newsgroups.derkeiler.com/Archive/Alt/alt.religion.christian.roman-catholic/2007-01/msg00118.html](http://newsgroups.derkeiler.com/Archive/Alt/alt.religion.christian.roman-catholic/2007-01/msg00118.html)

Použitá literatura:

- ČORNEJ, Petr. *Dějiny evropské civilizace I.* 1. vyd. Praha, Litomyšl : Paseka, 1995. 372 s. ISBN 80-7185-010-1
- DORAZIL, Otakar. *Světové dějiny v kostce.* 3. vyd. Vimperk : Papyrus, Rudná u Prahy : Jeva, 1995. 536 s. ISBN 80-85776-37-5 (Papyrus), ISBN 80-85797-26-7 (Jeva)
- DURYCH, Jaroslav. *Světlo ve tmách.* 2. vyd. Praha 1991. 214 s. ISBN 80-7021-062-1.
- EDEL, Tomáš. *Příběh ztraceného kláštera blahoslavené Zdislavy.* Praha : Česká expedice, 1993.
- GILLES, Anthony E. *Lidé víry : Příběh středověké církve.* Přelož. Hana Kašparovská. Vyd. 1. Praha : Portál, 1994. 184 s. ISBN 80-85282-74-7
- HOMOLA, Miloslav a kolektiv. *Rozumíte svému dítěti? : edice rodičům o výchově dětí,* Praha : Státní nakladatelství, 1977. nestránováno. ISBN 74-0-274.
- JŮVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky.* 1. vyd. Brno : PAIDO, 1994. 76 s. ISBN 80-85931-43-5
- KALISTA, Zdeněk. *Blahoslavená Zdislava z Lemberka.* Doplněné vyd. Praha : Zvon, 1991. 341 s. ISBN 80-7113-042-7.
- Kolektiv autorů. *Zdislava z Lemberka.* 1. vyd. Mimoň : Ralsko, 1991. 52 s.
- MELCHIOR, Anna. *Mateřství.* přelož. Eva Lajkepová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009. s. 175. ISBN 978-80-7195-267-1
- OPATRŇÝ, Aleš. *Desetiletí.* 1. vyd. Litomyšl : Trinitas, 1992. ISBN 80-900-960-4-2
- PIŤHA, Petr. *Blahoslavená Zdislava.* 1. vyd. Praha : Zvon, 1991. 43 s. ISBN 80-7113-036-2
- PIŤHA, Petr. *Čechy a jejich svatí.* Praha : Aved, 1992. 240 s.

- PIŤHA, Petr. *Příběh a odkaz sv. Anežky Přemyslovny*. 1. vyd. České Budějovice : Poustevník, 2010. 63 s. ISBN 978-80-86610-49-8
- POLI, Osvaldo. *Srdce táty*. přelož. Markéta Štěpánková. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2010. 151 s. ISBN 978-80-7195-408-8
- POSPÍŠILOVÁ, Monika. *Svatá Zdislava z Lemberka z pohledu historického: bakalářská práce*; Praha, 2004. 61 s.
- SVATOŠ, Ambrož. *Blahoslavená Zdislava*. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1948. 181 s.
- SVATOŠ, Ambrož. *Paní Zdislava*. 6. upravené vyd. Mimoň : Ralsko, 1998. 20 s.
- ŠTVERÁK, Vladimír. ČADSKÁ, Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. 1.vyd. Praha : Karolinum, 1997. 88 s. ISBN 80-7184-508-6
- V Erbu lvíce* (režie Ludvík Ráža, premiéra filmu 1994, uvedení v TV neděle 13. 8. 2000 v 20:45 – CT 1)
- VONDRUŠKA, Vlastimil. *Zdislava a ztracené relikvie*. 2. vyd.
- VRBOVÁ, Alena. *V erbu lvíce : Kronika o paní Zdislavě*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1977. 218 s. ISBN 22-138-77